GÄLLER FRÅN JANUARI 2010

Det svenska vaccinationsprogrammet

FÖR BARN

Information till föräldrar

Socialstyrelsen

Innehåll

Till dig som är förälder **1**

Varför vaccinerar man? **3**

Hur fungerar vacciner? **4**

Vilket skydd ger vaccination? **4**

Hur går vaccination till? **5**

När ska man inte vaccinera sitt barn? **5**

Vilka biverkningar och risker finns? **6**

Fakta om sjukdomarna som ingår i programmet **9**

Vaccination av flickor mot HPV **13**

Det svenska vaccinationsprogrammet **15**

Vaccination mot andra sjukdomar för vissa barn **18**

Andra vaccinationer och vaccination inför utlandsresor **20**

Liten ordlista **22**

Vanliga frågor och svar **23**

Egna anteckningar **27**

Till dig som är förälder

Den här broschyren handlar om barn och vaccinationer. Alla barn i Sverige har rätt till vaccination mot nio allvarliga sjukdomar: difteri, stelkramp, kikhosta, polio, Hib-infektion, pneumokockinfektion, mässling, påssjuka och röda hund. Från 1 januari 2010 erbjuds alla flickor födda 1999 eller senare vaccination mot humana papillomvirus (HPV).

Vissa barn erbjuds dessutom vaccin mot andra sjukdomar som hepatit B, tuberkulos och influensa (se sidan 18).

I Sverige finns inga krav på obligatorisk vaccination, utan det är du som förälder som avgör om ditt barn ska vaccineras. Inför ditt beslut har du säkert många frågor. Varför ska man vaccineras? Finns det risker? Är det vanligt med biverkningar? Hur går vaccineringen till? Här hittar du svaren på de vanligaste frågorna.

Varför vaccinerar man?

Många av de sjukdomar som för drygt hundra år sedan skördade tusentals offer har i dag mer eller mindre försvunnit från vårt land. En avgörande anledning är de vaccinationsprogram som infördes i Sverige och många andra länder på 1900-talet. Den fruktade sjukdomen smittkoppor kunde till exempel förklaras helt utrotad över hela världen 1978 efter ett globalt samarbete där vaccination spelade en viktig roll.

Anledningen till att alla barn rekommenderas de vaccinationer som ingår i det svenska vaccinationsprogrammet är att sjukdomarna är allvarliga och att de i vissa fall kan orsaka bestående skador. De så kallade barnsjukdomarna kan dessutom leda till allvarliga följdsjukdomar om de drabbar ungdomar eller vuxna som är ovaccinerade. Vaccination ger de allra flesta barn skydd mot sjukdomarna och förhindrar också att barnet smittar andra. Det innebär att när tillräckligt många är vaccinerade så upphör sjukdomen att cirkulera. För att behålla ett bra skydd måste vaccinationerna fortsätta även sedan en sjukdom försvunnit från landet, åtminstone så länge den finns kvar i omvärlden. Antalet mottagliga ökar annars och sjukdomen kan få fäste igen. Ett undantag är stelkramp, som inte smittar mellan människor utan enbart via en bakterie som finns i jorden. Det innebär att var och en måste vara vaccinerad för att vara skyddad.

Hur fungerar vacciner?

Vaccination innebär att man tillför kroppen delar av det smittämne som orsakar en sjukdom eller hela smittämnet, men i försvagad form. Kroppen utsätts på så sätt för något som inte räcker för att utlösa sjukdomen, men som ändå aktiverar immunförsvaret. Om man senare skulle bli smittad är kroppen förberedd och immunförsvaret kan oskadliggöra smittämnet innan man hinner bli sjuk.

För att få ett långvarigt bra skydd måste de flesta vacciner ges flera gånger. Tack vare de så kallade kombinationsvaccinerna, som innehåller vacciner mot flera sjukdomar, kan man ändå minska antalet stick. Barn har redan från födseln ett visst försvar mot olika infektioner genom överföring av mammans antikroppar. Men skyddet minskar snart och försvinner under det första levnadsåret.

Vilket skydd ger vaccination?

Vaccination ger inte ett garanterat skydd för alla som blir vaccinerade. Man brukar tala om ett vaccins skyddseffekt och med det menas hur stor andel av alla vaccinerade som förblir friska efter att de har utsatts för smitta. Skyddseffekten varierar mellan 70 procent och 95 procent beroende på vilken sjukdom vaccinet skyddar mot. De barn som vaccinationen inte har fungerat på är ändå till stor del skyddade genom att nästan alla barn i Sverige deltar i vaccinationsprogrammet. En eventuell smitta kan inte få fäste utan stoppas snabbt genom att de allra flesta barn har ett fungerande skydd.

Hur går vaccination till?

Vaccin ges med spruta genom så kallad injektion. Till spädbarn ges den i låret medan större barn och vuxna får ett stick på utsidan av överarmen, vanligen i vänster arm för högerhänta och höger arm för vänsterhänta.

Många barn, och vuxna med för den delen, tycker att det är obehagligt att bli stuckna. Sprutor upplevs som otäcka och ibland gör de ont. Därför är det viktigt att du förbereder ditt barn på vad som ska hända och att du finns till hands och tröstar och håller om barnet när sjuksköterskan eller läkaren ger sprutan. För ett större barn kan man förklara att sticket kan göra lite ont och att det kan spänna lite när man får sprutan, men att det snart går över.

Tänk på att klä barnet i kläder som är lätta att ta av och på.

När ska man inte vaccinera sitt barn?

Om barnet har en infektionssjukdom med feber och påtaglig trötthet ska man inte vaccinera. En lättare förkylning är däremot inget hinder. Om ditt barn har en långvarig sjukdom eller ett starkt nedsatt immunförsvar ska du först prata med den läkare som behandlar barnet. Det gäller också om barnet tidigare har visat sig överkänsligt för något ämne som ingår i vaccinet.

Barn som är för tidigt födda kan följa det vanliga vaccinationsprogrammet. Åldern räknas från det faktiska födelsedatumet. Vaccination är extra viktig för dessa barn, eftersom de inte har fått lika mycket antikroppar från modern under graviditetens sista del.

Vilka biverkningar och risker finns?

Inga medicinska åtgärder är helt fria från risker, inte heller vaccinationer. Därför finns ett väl utvecklat system för kontroll av vaccinernas säkerhet. Vaccinerna måste framställas enligt strikta regler och ska vara godkända av Läkemedelsverket innan de släpps på marknaden. Vaccinernas effekt och säkerhet kontrolleras även när de har börjat användas inom vaccinationsprogrammet.

De allra flesta barn får inga eller endast obetydliga biverkningar av vaccinationer. Det kan ibland vara svårt att skilja biverkningar från sådant som är normalt för åldern, till exempel kräkningar hos de allra minsta barnen.

Vid vaccination mot difteri, stelkramp, kikhosta, polio, Hib och pneumokocker kan stickstället bli rött och ömt och barnet kan få lättare feber under några dagar. Det kan också bildas en liten knöl på djupet under huden. Några barn kan få en större rodnad, högre feber och allergiska reaktioner, men det är ovanligt.

Vid vaccination mot mässling, påssjuka och röda hund kan barnet få något som liknar en försvagad form av sjukdomarna med feber och utslag. Det kommer i så fall efter någon vecka. Barnet smittar inte och besvären brukar försvinna inom några dygn. Några barn kan få feberkramper, nässelutslag eller lindrig ledvärk, men det är sällsynt.

De flesta vacciner innehåller små mängder tillsatsämnen som till exempel konserveringsmedel, aluminiumhydroxid, gelatin eller spår av antibiotika. Dessa ämnen har bland annat till uppgift att förbättra hållbarheten, lösa upp beståndsdelar och öka vaccinets effekt. Det finns inget som talar för att dessa ytterst små mängder av tillsatsämnen är farliga.

Biverkningar i samband med vaccinationer går normalt över inom några dagar, men om du är orolig eller om du undrar över något ska du naturligtvis kontakta barnavårdscentralen, skolhälsovården eller sjukvården.

Mer information om biverkningar hittar du i Patient-FASS, **www.fass.se.**

VIKTIGT!

Före vaccinationen – Berätta om ditt barn blev sjukt eller reagerade på annat sätt i samband med tidigare vaccinationer, eller om barnet är allergiskt mot något.

Efter vaccinationen – Kontakta barnavårdscentralen, skolsköterskan eller sjukvården om du märker något ovanligt hos ditt barn under den närmaste tiden efter vaccinationen.

Fakta om sjukdomarna som ingår i programmet

DIFTERI är en mycket smittsam och allvarlig halsinfektion som kan orsaka kvävning hos barn. Difteribakterien utsöndrar ett gift som bidrar till att halsinfektionen blir svår och som dessutom kan ge livshotande skador på bland annat hjärta, njurar och nervsystem. Fram till att vaccinet kom på 1940-talet var det en fruktad barnsjukdom där upp till 10 procent av barnen dog. Vaccinet skyddar mot giftets skadeeffekter. Nuförtiden är difteri extremt ovanligt i Sverige, liksom i andra länder med vaccinationsprogram. Sjukdomen finns dock kvar över hela världen, bland annat i östra Europa.

STELKRAMP orsakas av en bakterie som finns i jord och som kan infektera sår. Bakterien, som finns över hela världen, producerar ett starkt gift som orsakar svåra kramper och andningsförlamning, ofta med dödlig utgång för patienter som inte snabbt får behandling. Sjukdomen är inte smittsam och kan alltså inte överföras mellan människor. I Sverige förekommer något enstaka fall av stelkramp varje år och då vanligen bland äldre ovaccinerade personer.

KIKHOSTA är en mycket smittsam luftvägsinfektion som orsakas av en bakterie. Vid kikhosta kommer hostan i attacker, som kan vara förenade med kräkning eller kikning. Kikning innebär att hostattacken är så intensiv att man tappar andan och först i slutet av hostattacken lyckas dra in luft. Den typiska kikhostan kan pågå i flera månader och kan medföra kraftig viktminskning eller andra komplikationer som lunginflammation. För spädbarn kan sjukdomen vara mycket påfrestande och till och med livshotande. Kikhosta är fortfarande en vanlig sjukdom i världen, men i Sverige har antalet fall minskat betydligt sedan vaccination återinfördes 1996.

POLIO (barnförlamning) är en virussjukdom som sprids via avlopp och förorenat vatten. Små barn som smittas får oftast omärkbara eller lätta symtom. Större barn, ungdomar och vuxna riskerar att bli allvarligt sjuka med förlamning av olika muskler som påverkar andning och rörelseförmåga. Dödligheten var en gång i tiden mycket hög och många fick skador för livet även i vårt land. Polio finns nu kvar i endast ett fåtal länder i Afrika och Asien. Världshälsoorganisationen, WHO, bedömer att sjukdomen ska kunna utrotas.

HIB (HAEMOPHILUS INFLUENZAE TYP B) är en bakterie som kan orsaka allvarliga infektioner med snabbt förlopp, framför allt hos barn under fem år. Spädbarn drabbas ofta av hjärnhinneinflammation eller blodförgiftning och lite äldre barn kan få struplocksinflammation. Bakterien kan också orsaka inflammation i lungor, leder, benmärg och hjärtsäck. Risken för dödlig utgång vid hjärnhinneinflammation och blodförgiftning är mellan fem och tio procent. De som överlever kan få bestående funktionsnedsättningar som dövhet eller återkommande krampanfall. I Sverige har antalet fall sjunkit drastiskt sedan vaccination infördes 1992. Ute i världen orsakar Hib-infektioner hundratusentals dödsfall bland barn varje år.

PNEUMOKOCKER är bakterier som kan orsaka lindrigare infektioner som öron- och bihåleinflammation, men de kan också orsaka mycket allvarliga och ibland livshotande sjukdomar som blodförgiftning och hjärnhinneinflammation. Ofta fungerar det bra med antibiotikabehandling, men det finns en risk för komplikationer som hörselskada eller olika former av hjärnskada. Det finns ungefär 90 olika typer av pneumokocker. Vaccinet ger skydd mot de pneumokocktyper som är vanligast bland små barn. Pneumokockinfektioner beräknas orsaka långt över en miljon dödsfall per år i världen.

MÄSSLING är en mycket smittsam och ofta besvärlig virussjukdom med hög feber, hosta och utslag. Mässling kan leda till följdsjukdomar som öroninflammation eller lunginflammation. Mest fruktad är hjärninflammationen som kan leda till allvarlig utvecklingsstörning samt koncentrations- och rörelsesvårigheter. Det finns ingen behandling mot själva sjukdomen och även i Europa händer det att ovaccinerade barn dör. I Sverige rapporteras enstaka fall av mässling nu för tiden, men det är en relativt vanlig sjukdom i många andra länder.

PÅSSJUKA är en smittsam, men i regel inte så svår virussjukdom som drabbar spottkörtlar och det centrala nervsystemet. Oftast blir det en svullnad i den ena eller båda spottkörtlarna framför örat och under hakan. En vanlig följdsjukdom är hjärnhinneinflammation, som kan ge skador i form av bestående hörselnedsättning eller dövhet. Pojkar som blir sjuka efter puberteten kan drabbas av testikelinflammation. Förutom att inflammationen är mycket smärtsam kan den i sällsynta fall leda till sterilitet. Påssjuka är nu mycket ovanlig i Sverige, men sjukdomen finns fortfarande i många länder, även i Europa.

RÖDA HUND är som regel en beskedlig virussjukdom för barn och vuxna, men om en gravid kvinna blir sjuk finns det risk för allvarliga skador på fostrets hjärna, hjärta, syn och hörsel. I typiska fall insjuknar man först med feber och lindrig luftvägsinfektion, därefter kommer hudutslag som sprids över hela kroppen. Sedan vaccination infördes i Sverige har det under flera decennier inte fötts några barn med fosterskador orsakade av röda hund. Sjukdomen förekommer fortfarande i delar av Europa samt Afrika och Asien.

Vaccination av flickor mot HPV

Den 1 januari 2010 införs en ny vaccination i det allmänna vaccinationsprogrammet för barn. Vaccinationen ger ett skydd mot ett virus som kan orsaka livmoderhalscancer och erbjuds till alla flickor födda 1999 eller senare. Livmoderhalscancer är en allvarlig sjukdom. I Sverige drabbas varje år omkring 450 kvinnor och cirka 150 kvinnor dör i sjukdomen.

Den nya vaccinationen skyddar mot omkring 70 procent av all livmoderhalscancer. Det finns alltså en risk att drabbas även om man har vaccinerat sig. Därför är det viktigt att komplettera vaccinationen med de regelbundna gynekologiska cellprovskontroller som erbjuds senare i livet. Flickor som vaccineras i unga år och som senare, i vuxen ålder, går på cellprovskontroller har ett mycket gott skydd mot livmoderhalscancer.

HUR KAN ETT VACCIN SKYDDA MOT CANCER?

Virus som orsakar livmoderhalscancer kallas humana papillomvirus (HPV). Viruset smittar via sexuell kontakt och de flesta flickor kommer att utsättas för det någon gång i livet. Infektionen märks oftast inte och läker vanligen ut av sig själv. En liten del av alla som smittas får en långdragen infektion under många år. Då finns en risk att celler i livmoderhalsen förändras. Om de förändrade cellerna inte upptäcks och tas bort i tid kan de utvecklas till cancer. Det finns ett hundratal olika typer av viruset, minst 14 av dem kan orsaka cancer. Vaccinationen är riktad mot de två virustyper som orsakar flest fall av sjukdomen.
I praktiken ger vaccinationen ett skydd mot cirka 70 procent av all livmoderhalscancer. Vaccinet skyddar endast om man inte redan har blivit smittad. Därför är det viktigt att vaccinationen ges före, eller så snart som möjligt efter, sexualdebuten.

Vaccin och cellprov är komplement i skyddet mot livmoderhalscancer

Redan i dag finns ett effektivt sätt att skydda sig mot livmoderhalscancer, tack vare det svenska cellprovtagningsprogrammet. I programmet erbjuds alla kvinnor mellan 23 och 60 år att gå på regelbundna cellprovskontroller. Undersökningen är enkel och smärtfri. Syftet är att upptäcka eventuella cellförändringar på livmodertappen och i livmoderhalsen innan de utvecklats till cancer. Det är viktigt att flickor som vaccinerat sig också deltar i cellprovskontrollerna som vuxna eftersom de saknar skydd mot omkring 30 procent av all livmoderhalscancer. Flickor som både vaccinerar sig och deltar i cellprovskontroller senare i livet kommer att ha ett förstärkt skydd mot sjukdomen.

Statistiken över allvarliga fall av livmoderhalscancer visar hur viktigt det är att gå på cellprovskontroller regelbundet. Åtta av tio som utvecklar allvarlig livmoderhalscancer har missat att gå på kontrollerna regelbundet eller låtit bli dem helt.

Hur går vaccinationen till?

Vaccinationen ges av skolsköterskan när flickorna går i årskurs 5 och 6. Vaccinet sprutas in i muskeln på överarmens utsida. För att få full effekt av vaccinationen behöver flickan tre injektioner, vanligen inom loppet av fem till sju månader.

Vilka biverkningar kan vaccinationen ge?

De flesta flickor får inga biverkningar alls. Bland de biverkningar som förekommer är vissa vanligare än andra, till exempel kan stickstället bli rött, ömt eller lite svullet. Vissa kan få symtom från magen (illamående, kräkning och diarré), huvudvärk, ömma muskler eller känna sig trötta. Ovanliga biverkningar är yrsel, halsinfektion, en liten förhårdnad vid stickstället eller att området kring stickstället domnar.

Det svenska vaccinationsprogrammet

Det är Socialstyrelsen som beslutar om det svenska vaccinationsprogrammet. Inför ett beslut om att införa ett nytt vaccin måste myndigheten gå igenom många frågor:

- Är sjukdomen vanlig och/eller allvarlig?
- Ger vaccinet tillräckligt gott skydd?
- Kommer tillräckligt många föräldrar att vilja vaccinera sina barn mot denna sjukdom?
- Är vaccinets eventuella biverkningar sällsynta och milda?
- Passar ett nytt vaccin ihop med de vacciner som redan finns i schemat?
- Finns det en risk för att andra smittämnen, som vaccinet inte skyddar mot, breder ut sig?
- Kan vaccinationskostnaderna motiveras genom samhällsbesparingar när färre blir sjuka?
- Hur många vacciner tål vi?

Svaren på dessa och många andra frågor vägs sedan samman till en slutgiltig bedömning. På följande uppslag kan du se vilka vaccinationer som för närvarande ingår i det svenska vaccinationsprogrammet för barn och vid vilken tidpunkt de ges.

Ansvaret för att programmet genomförs ligger på landstingen genom barnhälsovården och kommunerna genom skolhälsovården.

FÖRSTA ÅRET

Under barnets första levnadsår vaccinerar man mot sex sjukdomar: difteri, stelkramp, kikhosta, polio, Hib-infektion samt pneumokockinfektion. Den första dosen ges när barnet är 3 månader och den andra dosen vid 5 månader. Dessa två doser ger tillsammans ett grundskydd. Vid 12 månaders ålder får barnet en förnyelsedos för att förlänga skyddseffekten. Ytterligare förnyelsedoser kommer längre fram i tiden.

Det finns kombinationsvacciner som innehåller vaccin mot fem av de sex sjukdomarna. Vaccin mot pneumokocker måste ges separat, vilket innebär att barnet får två stick vid varje tillfälle.

ANDRA ÅRET

När barnet har blivit 18 månader rekommenderas vaccination mot tre sjukdomar: mässling, påssjuka och röda hund. En förnyelsedos ges längre fram när barnet går i skolan. Även för dessa sjukdomar finns kombinationsvacciner som gör att det bara behövs ett stick.

FÖRSKOLE- OCH SKOLÅLDERN

Under den tid då barnet är mellan 5 och 16 år innehåller programmet en eller två förnyelsedoser mot difteri, stelkramp och kikhosta, en förnyelsedos mot polio samt en förnyelsedos mot mässling, påssjuka och röda hund. Tidpunkten för dessa doser beror på när barnet föddes. Barn som är födda 2001 eller tidigare följer ett annat schema från 5–6 års ålder.

Alla flickor födda 1999 eller senare erbjuds från 1 januari 2010 vaccination mot humana papillomvirus (HPV) när de är i åldern 10–12 år.

DET SVENSKA VACCINATIONSPROGRAMMET
Allmän del – från 1 januari 2010

Ålder	Årskurs	Vaccination mot		
3 mån		difteri, stelkramp, kikhosta, polio, Hib och pneumokocker	dos 1	
5 mån		difteri, stelkramp, kikhosta, polio, Hib och pneumokocker	dos 2	
12 mån		difteri, stelkramp, kikhosta, polio, Hib och pneumokocker	dos 3	
18 mån		mässling, påssjuka och röda hund		dos 1
5–6 år		difteri, stelkramp, kikhosta och polio	dos 4	
6–8 år	1–2	mässling, påssjuka och röda hund		dos 2
10-12 år	5–6	HPV (flickor födda 1999 eller senare)		dos 1–3
14–16 år	8–9	difteri, stelkramp och kikhosta	dos 5	

Barn födda till och med 2001 följer ett annat schema från 5–6 års ålder				
5–6 år		polio	dos 4	
10 år	4	difteri, stelkramp och kikhosta	dos 4	
12 år	6	mässling, påssjuka och röda hund		dos 2

Barnhälsovården
Skolhälsovården

Vaccination mot andra sjukdomar för vissa barn

Det svenska vaccinationsprogrammet erbjuder också vaccination mot hepatit B, tuberkulos, influensa eller pneumokockinfektion till vissa barn. Det kan till exempel vara aktuellt för barn som i sin nära omgivning har föräldrar, släktingar eller andra personer med hepatit B eller tuberkulos eller för barn vars föräldrar kommer från länder där dessa sjukdomar är vanliga. Årlig vaccination mot influensa rekommenderas bland annat till barn som riskerar att bli allvarligt sjuka på grund av att de samtidigt har en annan, långvarig sjukdom. Allmän vaccination av spädbarn mot pneumokocker infördes 1 januari 2009. Barn som ännu inte har vaccinerats och som riskerar att bli svårt sjuka av pneumokocker rekommenderas vaccination.

HEPATIT B är ett av flera virus som orsakar leverinflammation. Det sprids via blod och andra kroppsvätskor. Hos en del märks sjukdomen inte alls, medan andra kan bli mycket sjuka under flera månader. De flesta blir friska igen, men hos några blir virus kvar i kroppen och kan långt senare ge komplikationer som leverskador eller levercancer. Störst är risken om man smittas av hepatit B som mycket ung.

Vacciner mot hepatit B ger ett mycket bra skydd. Barnet får vanligen vaccinet vid tre tillfällen, antingen tillsammans med övriga vacciner under första levnadsåret eller enligt ett separat schema. Efter vaccinationen kan det göra lite ont där nålen stacks in, och ibland uppstår övergående svullnad och rodnad tillsammans med lätt feber. Andra biverkningar är sällsynta.

TUBERKULOS är en infektion som orsakas av en bakterie. Den angriper oftast lungorna, men ibland även andra organ. Tuberkulos sprids vanligen genom luften vid hostningar. Sjukdomsförloppet är i de flesta fall långsamt med långvarig hosta, viktnedgång och feber. Sjukdomen kan också ligga vilande i kroppen i många år för att sedan bryta ut. Tuberkulos smittar inte i vilande form.

Vaccinet ger ett bra skydd till små barn mot svåra former av tuberkulos och ges vanligen som en engångsdos vid 6 månaders ålder. Två till fyra veckor efter vaccinationen uppstår en liten förhårdnad vid injektionsstället. Förhårdnaden blir röd och ökar i storlek och efter en tid uppstår ett sår ur vilket det kan komma var. Såret ska lämnas i fred och läker i regel av sig självt efter några veckor. Detta är en normal reaktion på vaccinationen och alltså inte något att bli orolig över. En del barn får aldrig något sår utan enbart en förhårdnad som försvinner efter någon eller några månader.

INFLUENSA är en infektion i luftvägarna som orsakas av virus. Den sprids vanligen genom luften när den sjuke hostar och nyser. Varje vinter brukar mellan två och femton procent av befolkningen bli sjuka. Influensan går oftast över av sig själv, men en rätt vanlig följdsjukdom är lunginflammation.

Eftersom influensavirus hela tiden förändrar sin sammansättning måste man inför varje säsong tillverka ett nytt vaccin som är verksamt mot de virus som är aktuella just då. Det gör att man *måste vaccinera sig varje år* för att få ett så bra skydd som möjligt. Influensavacciner tillverkas av virus som odlats i hönsägg och därför kan det finnas kvar restmängder av ägg eller hönsprotein. Den som är kraftigt allergisk mot ägg bör därför inte vaccineras mot influensa. Efter vaccinationen kan det göra lite ont där nålen stacks in, och ibland uppstår övergående svullnad och rodnad tillsammans med lätt feber. Andra biverkningar är sällsynta.

PNEUMOKOCKINFEKTION. Läs mer om pneumokocker på sidan 10. Ännu ej vaccinerade barn som riskerar att bli svårt sjuka av pneumokocker rekommenderas vaccination oavsett ålder. Det gäller t.ex. barn med kronisk hjärt-, lung- eller njursjukdom, medfödd immunbristsjukdom, cochleaimplantat i örat eller barn som är mycket för tidigt födda. Vaccination av barn inom riskgrupper sker enligt separat schema. Vaccinerna ger ett gott skydd mot de pneumokocktyper som ingår i respektive vaccin. Efter vaccinationen kan det bli rött, ömt och svullet där sprutan stacks in. Några barn kan få lätt feber, diarré eller kräkning. Andra biverkningar är sällsynta.

Andra vaccinationer och vaccination inför utlandsresor

Förutom de vacciner som beskrivs i den här broschyren finns det andra vacciner som kan bli aktuella för barn som riskerar att bli utsatta för smitta. Det kan till exempel vara vaccin mot sjukdomar som förekommer lokalt i Sverige, som TBE, eller sjukdomar som förekommer i sällsynta utbrott, som meningokocker. Utlandsresor kan också medföra ett behov av vaccination mot fler sjukdomar eller att vaccinationer inom vaccinationsprogrammet tidigareläggs.

Rådgör alltid med barnavårdscentralen eller en vaccinationsmottagning om vilka vaccinationer som behövs och när de ska ges.

Liten ordlista

ANTIBIOTIKA är läkemedel som dödar bakterier eller hindrar dem från att föröka sig. Ett exempel på antibiotika är penicillin.

BAKTERIER är mikroskopiskt små organismer som kan spridas på många olika sätt, till exempel via luften när vi hostar eller nyser. En del sjukdomsalstrande bakterier bildar gifter som gör att vi blir sjuka.

EPIDEMI kallas ett utbrott av en smittsam sjukdom hos ett stort antal människor samtidigt. Till de epidemiska sjukdomarna hör många barnsjukdomar som mässling och kikhosta. Genom vaccination kan man hindra smittspridning.

PANDEMI är en epidemi som sprids över stora delar av världen och drabbar en stor andel av befolkningen i varje land.

VIRUS är små mikroorganismer som till skillnad från bakterier endast kan föröka sig i levande celler. Virus kan liksom bakterier sprida sig bland annat genom luften. Många sjukdomar beror på virus, till exempel mässling, röda hund och förkylningar. Virussjukdomar påverkas inte av antibiotika. Man får därför arbeta förebyggande med vaccination.

Vanliga frågor och svar

Kan vaccinationer vara orsak till att allergierna har ökat i Sverige och i många andra länder?

Nej, det finns inga studier som tyder på detta. Sannolikt är det matkultur, ventilation, material i bostäder och olika ämnen i närmiljön som varierar och som ligger till grund för allergier.

Kan tidiga vaccinationer orsaka plötslig spädbarnsdöd (SIDS)?

Flera studier har visat att plötslig spädbarnsdöd inte har något samband med vaccination. Plötslig spädbarnsdöd inträffar oftast vid en ålder som sammanfaller med den tid då barnet nyligen har fått en vaccination.

Kan vacciner ge upphov till allvarliga sjukdomar som visar sig först senare i livet?

För ett antal år sedan uppkom en misstanke om att mässlingsvaccinet skulle kunna vara orsak till eller bidra till att barn får autism eller kronisk tarminflammation. Dessa påståenden har efter granskning och senare omfattande studier visat sig vara felaktiga. Påståenden om att vaccination mot mässling, påssjuka och röda hund skulle framkalla diabetes eller göra att fler personer får allergi stämmer inte heller. Eftersom många får dessa sjukdomar i en ålder när vaccinationer är aktuella är det lätt att söka vaccinationen som förklaring när en i övrigt frisk person plötsligt blir sjuk. För att visa eller motbevisa samband mellan vaccination och olika sjukdomar krävs vetenskapligt korrekta studier där man jämför stora vaccinerade och ovaccinerade grupper. Vaccinationsprogrammet följs hela tiden upp för att man ska kunna klarlägga vaccinernas kort- och långsiktiga effekter.

Kan man dela upp kombinationsvaccinerna och ge enskilda vacciner för sig?

Att få kombinationsvaccin innebär inte någon onormal belastning på immunsystemet och barnet tar inte heller skada på annat sätt. Tvärtom är det en fördel med få smärttillfällen och så små mängder av tillsatser som möjligt. Många vacciner finns dessutom inte tillgängliga var för sig i dag utan bara i kombinationsvacciner.

Kan man skjuta upp vaccinationen mot mässling, påssjuka och röda hund till dess att barnet är större?

Att skjuta upp vaccinationen innebär att barnet är mottagligt för mässling, påssjuka och röda hund under en längre del av sitt liv och riskerar att bli sjukt under en utlandsresa eller om det uppstår en epidemi i Sverige. En senarelagd vaccination innebär också att en större del av befolkningen är mottaglig och kan fungera som reservoar för dessa virus, vilket gör att t.ex. mässling kan spridas till spädbarn och röda hund till gravida kvinnor.

Varför vaccinerar man mot ”ofarliga” barnsjukdomar?

De flesta barn i Sverige har under de senaste 50 åren klarat barnsjukdomarna utan allvarliga följder. Men inte alla. Kikhosta kan medföra livsfara för spädbarn. Även mässling medför dödsfall och det händer att barn får bestående handikapp till följd av svåra hjärnskador. Detta sker även i länder där barnen lever väl och har tillgång till förstklassig sjukvård. Att dessa sjukdomar skulle vara ofarliga stämmer alltså inte.

Anledningarna till att vaccinera är många. Åtskilliga hörselskador har undvikits genom vaccination mot påssjuka. Allvarliga fosterskador orsakade av röda hund har helt utrotas genom vaccination. Difteri och stelkramp har minskat kraftigt, men skulle snabbt återkomma som dödsorsaker om antalet vaccinerade sjönk i antal. Polion är ännu inte utrotad i världen. Hib-infektion är det senaste exemplet på en sjukdom som nästan har försvunnit i vårt land sedan vaccination infördes.

Kan man skydda sig på annat sätt än genom vaccinering?

Människor som lever helt isolerat utan kontakt med andra kan skydda sig från många smittsamma sjukdomar, men i dagens samhälle möter de flesta barn tidigt andra människor.

Bra levnadsvanor och amning ökar motståndskraften, men garanterar inte på något sätt att en sjukdom inte blir ett dödligt hot eller medför komplikationer. Hittills finns ingen godtagbar dokumentation som visar att några andra medel än vaccination skyddar mot de sjukdomar vi vaccinerar barnen mot i Sverige.

Kan vaccin ges till äggallergiker?

Vid framställningen av vissa vacciner används virus som odlas fram på fostervävnad från hönsägg, men vaccinerna innehåller inte en tillräcklig mängd äggprotein för att framkalla överkänslighetsreaktioner. Barn som har en mycket svår äggallergi eller som av någon annan anledning har reagerat med allvarlig allergisk chock ska remitteras till barnklinik så att läkarna kan ta ställning till vaccination under övervakning. Barn med äggallergi kan annars som regel vaccineras på barnavårdscentralen. Om man är tveksam bör man fråga en barnläkare.

Är flickor som har vaccinerats mot HPV helt skyddade mot livmoderhalscancer?

Nej, vaccinationen skyddar mot ungefär 70 procent av all livmoderhalscancer.

Har cellprovskontroller blivit onödiga nu när det finns ett vaccin mot livmoderhalscancer?

Absolut inte, eftersom vaccinerade flickor står utan skydd mot 30 procent av all livmoderhalscancer. Det är därför mycket viktigt att även de som är vaccinerade deltar i de gynekologiska cellprovskontroller som erbjuds alla kvinnor från 23 års ålder.

Egna anteckningar

Vill du veta mer?

Kontakta i första hand sjuksköterska eller läkare på din barnavårdscentral eller skolsköterskan om ditt barn går i skolan. Information finns också på följande webbplatser:

www.socialstyrelsen.se

www.smittskyddsinstitutet.se

www.lakemedelsverket.se

Artikelnr. 2010-1-2
Omslagsfoto, från vänster: Johnér, Matton, Johnér, Johnér, Matton och Matton
Foto inlaga: sid 2 Johnér, sid 8 Matton, sid 12 Johnér, sid 21 Matton, sid 26 Matton
Grafisk form: AB Typoform
Tryck: Edita Västra Aros, 2010

Den här broschyren handlar om barn och vaccinationer. Som förälder har du säkert många frågor. Varför ska man vaccineras? Finns det risker? Är det vanligt med biverkningar? Hur förbereder jag mitt barn inför vaccinationen? Här får du svar på några av de vanligaste frågorna. Här finns också plats för egna anteckningar.

Denna reviderade version från januari 2010 har kompletterats med information om vaccination mot HPV.

Det svenska vaccinationsprogrammet för barn
(artikelnummer 2010-1-2) kan beställas från
Socialstyrelsens beställningsservice, 120 88 Stockholm
www.socialstyrelsen.se/publikationer
E-post: socialstyrelsen@strd.se
Fax: 08-779 96 67

Publikationen kan också laddas ner på
www.socialstyrelsen.se

Socialstyrelsen